

בעקבות הדוד הנעלם (שיר השירים ה'-ח')

ד"ר יושי פרג'ון yoshifa@gmail.com

מבוא – משל ונמשל:

1. המחלוקת על קדושת שיר השירים – משנה ידים ג', ה:
... כל כתבי הקדש מטמאין את הנדנים. שיר השירים וקהלת מטמאין את הנדנים. רבי יהודה אומר, שיר השירים מטמא את הנדנים, וקהלת מחלקת. רבי יוסי אומר, קהלת אינו מטמא את הנדנים ושיר השירים מחלקת. ... אמר רבי שמעון בן עזאי, מקביל אני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישביה, ששיר השירים וקהלת מטמאין את הנדנים. אמר רבי עקיבא, חס ושלום, לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא את הנדנים, שאין כל העולם פלו פדאי פיוס שנתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ואם נחלקו, לא נחלקו אלא על קהלת. אמר רבי יוחנן בן יהושע בן חמיו של רבי עקיבא, פדברי בן עזאי פד נחלקו וכן גמרו:

2. מדוע גזרו טומאת ידים על כתבי הקודש? תלמוד בבלי מסכת שבת י"ד, ע"א:
וספר מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה? אמר רב משרשיא: שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ספר תורה, ואמרו: האי [=זה] קדש והאי [=זה] קדש. כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא [=שראו שבאו (הספרים) לידי הפסד], גזרו ביה [=בו] רבנן טומאה.

3. ספרי שלמה הוכרו כקדושים בזכות פירושם – אבות דרבי נתן א', ד:
בראשונה היו אומרים, משלי שיר השירים וקהלת גנוזים היו, שהם היו אומרים משלות ואינם מן הכתובים, ועמדו וגנוזו, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה ופירשו אותם.

4. האם הפקפוק בקדושת הספרים קשור בהערכת דמותו של שלמה? ירושלמי סנהדרין י' הלכה ב:
בשעה שנמנו ואמרו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא... ביקשו לצרף את שלמה עמהן בא דוד ונשתטח לפניו ויש אומר איש יצאת מבית קודש הקדשים וליהטה סביבותיהם...

5. באיזו אהבה עוסק שיר השירים?
מל"א ג': [ג] וַיֵּאָהֶב שְׁלֹמֹה אֶת־ה' לְלֶכֶת בְּחֻקֹת דָּוִד אָבִיו רַק בַּבַּמֹּת הוּא מְזַבֵּחַ וּמִקְטִיר:
מל"א י"א: [א] וְהִמְלִיךְ שְׁלֹמֹה אֶהָב נְשִׁים נְכַרְיֹת רַבּוֹת וְאֶת־בַּת־פְּרָעָה מוֹאָבִיּוֹת עַמְנִיּוֹת אֲדַמִּיּוֹת צְדָנִית חִתִּית: [ב] מִרְהֻגִים אֲשֶׁר אָמְרָה' אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־תִבְאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא־יָבֹאוּ בָכֶם אַךְ יִטּוּ אֶת־לִבְבְּכֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם בָּהֶם דַּבֵּק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה: [ג] וַיְהִי־לוֹ נְשִׁים שְׁרֹת שְׁבַע מְאוֹת וּפְלִגְשִׁים שְׁלֹשׁ מְאוֹת...

6. היחס בין משל לבין נמשל – רמב"ם, מורה הנבוכים, הקדמה:
כיוון שהזכרתי משלים, נקדים הקדמה זאת: דע שהמפתח להבנת כל מה שאמרו הנביאים עליהם השלום ולידיעת אמיתתו הוא הבנת המשלים ומשמעותיותיהם ופירוש ביטוייהם... אמר החכם: "תפוחי זהב במשפיות כסף דָּבָר דָּבָר על אֶפְנֵינוּ" (משלי כ"ה, 11). שמע ביאור עניין זה שהזכירו: משכיות הם הפיתוחים העשויים מעשה סבכה, כלומר, שיש בהם מקומות פתוחים דקיקים כעיניים זעירות, כגון מעשי הצורפים הקרויים כך מכיוון שהמבט חודר בעדם. תרגום וישקף (בראשית כ"ו, 8) ואסתכי. הוא אמר אפוא שתפוח זהב ברשת של כסף שנקביה דקיקים מאוד הוא משל לדיבור האמור על שתי פנים, ראה אפוא מה נפלא דיבור זה המתאר את המשל המשוכלל, שכן אומר הוא שדיבור בעל שתי פנים, דהיינו, שיש לו פשט ויש לו משמעות נסתרת, צריך שפשטו יהא יפה ככסף; ומשמעותו הנסתרת צריכה להיות יפה מפשטו, עד שמשמעותו הנסתרת תהיה ביחס לפשטו כזהב ביחס לכסף. בפשט צריך שיהיה מה שיצביע למתבונן על המשמעות הנסתרת, כאותו תפוח זהב שהולבש רשת עשויה כסף בעלת נקבים זעירים. כאשר רואים אותה מרחוק או בלי התבוננות מופלגת, חושבים שהיא תפוח כסף. אך כאשר מי שעינו חדה מתבונן בה התבונן היטב, מתברר לו מה שבתוכה. הוא יודע שהתפוח עשוי זהב. כך הם משלי הנביאים עליהם השלום. הפשטים שלהם חוכמה המועילה בדברים רבים, לרבות תיקון מצב החברות האנושיות. כך נראה מן הפשטים של משלי ושל כתובים אחרים מעין זה. המשמעות הנסתרת של משלי הנביאים היא חוכמה המועילה באמונות האמת לאמיתה.

7. שיר השירים כמשל המשמש להמחשת האהבה לה' – רמב"ם, משנה תורה, הלכות תשובה י', ג:
וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה

בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד... והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה.

8. ראי"ה קוק, "על שיר השירים", אלומה, ירושלים תרצ"ו:

[באחד הטיולים שהייתי מטייל עם כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל יום יום מחוץ לעיר בוסק (קורלאנד) בשנת תרס"א נבעו מפי קודשו הרעיונות הבאים לקמן. מיד העברתי עפרוני לידו ובשבתו על אחת האבנים על יד חורבות החומר שם, רשם בעפרוני את הדברים האלה. אחר כך שלחתים "להמזרח" ונדפסו ראשונה שם בשם "עין אי"ה" – ב. מ. לוי].

...הספרות, הציור והחיטוב עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעמקי הנפש האנושית וכל זמן שחסר עוד אף שרטוט אחד הנגלה במעמקי הנפש החושבת והמרגשת שלא יצא אל הפועל עוד יש חובה על מלאכת המחשבת להוציא... זעזועי הנפש מצד רגשי אהבה הטבעית שנטולת חלק גדול במציאות במוסר ובחיים, הם ראויים להתפרש ע"י הספרות בכל הצדדים שבהם היא מוציאה אל הפועל את הגנוז, אבל רק בשמירה היותר מעולה מנטות לצד השיכרון המכוער, שיש באלה הרגשות שמהפך אותם מטהרה טבעית לטומאה של זוהמה מנוולת...

אמנם אם נחשב לחסרון כללי באיזו ספרות כשלא ימצאו בה אלה הרגשות הפנימיים שאהבה מרשמת בעומק הנפש, באותה האהבה הנהוגה, על אחת כמה וכמה, ראוי לחשב לחסרון אם אותם הזעזועים הרמים והנשואים... הנובעים ממקור האהבה לאדון כל המעשים מקור האור והחסד; ואלה הרגשות הנאהבים לא יחקקו בספר ויפקד מקומם...

החסרון הזה אמנם נמלא לנו בשיר האהבה אותו שיר שהוא קודש קודשים... וכמו שמי שהוא חמור לאהבה, לא יחודש מה חפצו משוררי האהבה בשיריהם הפרטיים ואם הייתה בידו יכולת להשפיל את געגועיהם עם כדי טעימת חושו הגס היה עושה כן בשמחת לב ונפש חפצה, רק מי שלבו ערל ומוכרח להיות כן מפני שלא טעם להתנשא אל מרומי קודש, ולא חש מעצם נועם אור אהבת צור כל העולמים – איש נבל ולא חכם כזה לא יוכל להכיל את הרעיון כי אלה הגעגועים הרבים הפרטיים ש"בשיר השירים" הם רשמיים של האוצר הגנוז בנפש כלל האומה... מפני שאיננו מרגיש כלל שום חסרון בהיפקד מקום אלה הרגשות אשר לא ידעם, אבל מי שלא השוה [=השכחו] אלוה חכמה, יכיר ויחוש שאי אפשר כלל לאוצר כתבי קודש של האומה הקדושה, שכל תולדתה מלאה רישומי אהבת נפש לצור מעוזה... אי אפשר בשום אופן שאלה הגעגועים לא ירשמו בספר באוצר הכללי אשר שמה נאספו כל הגיוני קודש.

אמנם מי שבעת שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל יוכל להשיב "כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה ובכל נפשך מתי יבוא לידי ואקיימנה"... רק הוא יכל לאמר שאין כל העולם כולו כדאי כיום שנתן בו "שיר השירים" לישראל, שכל הכתובים קודש ושה"ש קודש קודשים!

אמנם כנטף מים מני ים, כזיק אחד מלהב אש אוכלה, כאות אחת מספר גדול, ידע איש אשר כה רמה נפשו להעריך גם האהבה הפרטית הטבעית בערכה הטהור ותהיינה לו האהבה הטהורה הטבעית והאהבה הלאומית הנאורה והאהבה האלוקית הקדושה ומלאת הוד ערוכים במערכה, כמגדל דוד בנוי לתלפיות. אבל מה נמוכים הם הגמדים שהם ג"כ בעלי עיניים טרופות הזוחלים סביב לשדרת האבנים התחתונה של מגדל עופל, ורושמים את קומתו אשר לעב יגיע רק כדי תנופת ידם הקצרה ומעוף עינם הכהה, ואם מראש מגדל עופל יוגד להם שרואים את הכוכב מלא הוד ויפעה, או מיד יחליטו כמה נמוך הוא הכוכב הנהדר. נפשות כאלה שיותר מרועה בעל לב רגש שאהב את בת כלבא שבוע היפה לא יוכלו למצוא בר"ע, לא יוכלו ג"כ להוציא מקור לתכונת ההחלטה הנפלאה ששיר השירים הוא קודש קודשים בערך כל הכתובים...

9. חידת הנמשל של שיר השירים – רס"ג, הקדמה לפירוש שיר השירים, (מהדורת קאפח), עמ' כו:

ראיתי בני אדם מתעניינים בו ומפרשים אותו וראוי הוא באמת לכך. לפי שהוא דומה (1) למנעול שאבד מפתחו או (2) למרגלית שעולה על כל מחיר.

10. מי כתב את שיר השירים? רבי יצחק עראמה, הקדמה לשיר השירים:

שיר השירים – (1) אמר כי נערה אחת אינה מזרע המלוכה ומן הפרתמים כי רועה היא נכנסה תשקת אהבת המלך שלמה בלבה והנה באהבתה אותו וחשק לבה עשתה לו שירים הרבה, והנה השיר הזה המשובח שבהם, (2) או שייסדו שלמה לשמה.

11. שיר השירים מבטא את נקודת התצפית של הרעה – רשב"ם, שיר השירים ג', ה:

וכן מוכיח, שהיא מספרת הכל, את דבריה ואת דברי האוהב: "ענה דודי ואמר לי" (שה"ש ב, ה), ולא כתב 'ענתה דודתי ואמרה אלי', וכן "אני ישינה ולבי ער קול דודי" (שם, ב), וכן השבעות שהיא משבעת לחברותיה הבתולות. ועוד היום דרך המשוררים לשורר שיר שהוא מספר מעשה אהבה של שניהם בשירי אהבה כמנהג העולם.

4 מחירה של העצלות

4.1 המפגש שהוחמץ

4.1.1 הדוד בא לבית אשתי¹

[ב] אָנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עָר
קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק
פְּתָח־לִי
אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי
שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא-טָל
קוֹצוֹתִי² רְסִיסֵי לֵילָה :

4.1.2 הרעיה מתעצלת (אני ישנה)

[ג] פִּשְׁטוֹתִי אֶת-כְּתָנֹתִי
אֵיכָכָה אֶלְבָּשְׁנָה
רְחֹצְתִי אֶת-רַגְלֵי
אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם :

4.1.3 הרעיה קמה לפתוח (ולבי ער)

[ד] דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן-הַחֹר
וַיַּעֲמֵי הִמּוֹ עָלָיו³
[ה] קִמְתִּי אָנִי לִפְתָּח לְדוֹדִי
וְנָדִי נִטְפוּ-מֹר
וְאֶצְבְּעוֹתַי מֹר עֵבֶר
עַל פְּפוֹת הַמִּנְעוּל⁴ :

4.2 מסע החיפוש אחר הדוד⁵

4.2.1 החיפוש הלילי

[ו] פְּתַחְתִּי אָנִי לְדוֹדִי
וְדוֹדִי חִמַּק עֵבֶר

נִפְשִׁי יִצְאָהָ⁶ בְּדַבְּרוֹ
בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאָתִיהוּ
קִרְאָתִיו וְלֹא עָנְנִי :

4.2.2 המפגש האיום עם השומרים

[ז] מִצְאָנִי הַשְּׂמָרִים הַסְּבָבִים בְּעִיר
הַכּוֹנֵי פְּצֵעוֹנֵי
נִשְׂאוּ אֶת-רַדִּידִי⁷ מֵעֲלֵי
שְׂמָרֵי הַחֲמוֹת⁸ :

4.3 צירוף בנות ירושלים לחיפוש

4.3.1 השבעת הבנות שיספרו לדוד על

אהבתה

[ח] הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם
בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
אִם-תִּמְצָאוּ אֶת-דּוֹדִי
מִה-תִּגִּידוּ לוֹ
שְׁחֹלֶת אֶהְבֶּה אָנִי :

4.3.2 סבב ראשון: ייחודו של הדוד

4.3.2.1 בנות ירושלים: מה ייחודו של הדוד?

[ט] מִה-דּוֹדֶךָ מֵדוֹד
הֵיפָּה בְּנָשִׁים
מִה-דּוֹדֶךָ מֵדוֹד
שְׁכָכָה הַשְּׁבַעְתָּנוּ :

4.3.2.2 הרעיה בשיר הערצה ליופי הדוד

[י] דּוֹדִי צַח וְאֵדוֹם
דָּגוּל⁹ מְרֻבָּבָה :
[יא] רֵאשׁוּ כְּתָם¹⁰ פֶּן

מִצְאָתִיו : [ג] מִצְאָוֹנֵי הַשְּׂמָרִים הַסְּבָבִים בְּעִיר אֶת
שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי רֵאִיתֶם : [ד] כְּמַעַט שְׁעֵבְרָתִי מִהֶם עַד
שְׂמִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי .

⁶ בראשית ל"ה, יח: "וַיְהִי בְצֵאת נִפְשָׁה כִּי מָתָה
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן-אוֹנִי ."

⁷ לבוש נשי, אולי צעיף או גלימה (ישעיהו ג', כג).

⁸ דיני אשור התיכונה, חוק 40 (מלול 199-200) : נשים
נשואות או [אלמנות] או נשים [אשוריות] אשר לרָחוֹב
תצ[אנה] – ראשיהן [גלויים לא יהיו]... זונה בצעיף
לא תתכס! ראשה גלוי יהיה! אשר זונה כסויה בצעיף
יראה – יתפסנה, עדים יעמיד, אל שער הארמון
יביאנה. את עדייה לא ייקחו, (אך) את כסותה תופסה
ייקח, (ו) 50 (מלקות) בשוטים ילקוה, (ו)זפת חמה
על ראשה ייצקו..."

⁹ עוה"ת: "נוהגים לגזור "דגול" (בינוני פעול) מן השם
דָּגַל, ולפרש: בולט, נבחר, מעולה, מורם (כדגל). אך
אפשר שיש לגזור מלה זו מן הפועל האכדי dagālu –
לראות, במשמע: ראוי, נבחר. אף השם דָּגַל נגזר
מאותו שורש, ומשמעו: נס שכולם רואים אותו
ומביטים עליו ."

¹⁰ איכה ד', א: "אֵיכָה יוֹעֵם זָהָב/ וְשִׁנְאָה הַתָּתִים הַטּוֹבִי ."

¹ שימו לב לזיקה לחטיבה השנייה של שיר השירים:
"ב', ח] קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה-זָה בָּא ... [ט] .. הִנֵּה-זָה עוֹמֵד
אֲחֵר פְּתִלְנוּ... [י] עֲנֵה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי
לְפָתִי וּלְכִי-לָךְ : [יא] כִּי-הִנֵּה הִסְתַּו עֵבֶר הַגֶּשֶׁם חֲלַף הַלָּד
לו : ... [יד] יוֹנְתִי בְחֲנִי הַסֵּלַע..."

² בלשון חז"ל, קוֹץ הוא קירח. בר"ר (וילנא) ס"ה, טו :
"רבי לוי אמר משל לקוֹץ וקרח שהיו עומדין על שפת
הגורן ועלה המוץ בקוֹץ ונסתבך בשערו עלה המוץ
בקרח ונתן ידו על ראשו והעבירו ."

³ ירמיהו ל"א, יט: "הֲבֵן יִקִּיר לִי אֶפְרַיִם אִם יָלַד
שְׁעֵשְׂעִים כִּי-מִדֵּי דַבְּרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל-כֵּן הִמּוֹ
מַעֲי לֹו רַחֵם אֶרְחַמֶנּוּ נְאֻם-ה' ."

⁴ שימו לב שבסוף החטיבה השלישית הרעיה נדמתה
כגן נעול: "ד', יב] גֵן נְעוּל אֲחֹתִי כָלָה . אך היא
הזמינה אליה את דודה : " [ט]... יָבֵא דוֹדִי לְגִנּוֹ וְיֹאכַל
פְּרִי מִגְדָּיו :"

⁵ שימו לב לזיקה הברורה לחיפוש אחר הדוד
בחטיבה השנייה של שיר השירים: "ג', א] עַל-מִשְׁכָּבִי
בְּלִילוֹת בְּקִשְׁתִּי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא
מִצְאָתִיו : [ב] אֶקוֹמָה גָּא וְאֶסוּבָבָה בְּעִיר בְּשֹׁנְקִים
וּבְרַחְבוֹת אֶבְקָשָׁה אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא

ודודי לי
הרעה בשושנים :

5 הדוד והרעה מתפייסים

5.1 שיר הערצה והתנצלות ראשון

5.1.1 הדוד פונה לרעה ומשחר את

שיר חתונתם¹⁵

[ד] זָפָה אֶת רַעֲיָתִי כְּתֹרֶצָה¹⁶

נְאוּהָ כִּירוּשָׁלַם

אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת :

[ה] הַסִּבִּי עֵינַיִךְ מִנְגִּדִי

שָׁהִם הִרְהִיבֵנִי¹⁷

שְׁעָרֶךָ כְּעֵדֵר הָעֹזִים

שְׁגָלְשׁוּ מִן-הַגִּלְעָד :

[ו] שִׁנִּיךָ כְּעֵדֵר הַרְחֵלִים

שְׁעָלוּ מִן-הַרְחֵצָה

שְׁכָלָם מִתְּאִימוֹת

וְשָׁכַלְהָ אֵין בָּהֶם :

[ז] כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ

מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ :

5.1.2 הדוד פונה לבנות ירושלים

ומצהיר על עדיפותה של הרעה

[ח] שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת

וּשְׁמָנִים פִּילִגְשִׁים

וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר :

[ט] אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי

אַחַת הִיא לְאִמָּה

בָּרָה הִיא לְיוֹלְדֹתֶיהָ

רְאוּהָ בָנוֹת וְיִאֲשְׁרוּהָ

מְלָכוֹת וּפִילִגְשִׁים וְיִהְלֹוּהָ¹⁸ :

[י] מִי-זֹאת הַנְּשֻׁקָה כְּמוֹ-שָׁחַר

יָפָה כְּלָבָנָה

קִוְצוֹתָיו תִּלְתְּלִים¹¹
שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב :
[יב] עֵינָיו כִּיּוֹנִים
עַל-אַפְיָקִי מִיִּם
רְחֻצוֹת בְּחֵלֶב
יִשְׁבוֹת עַל-מֵלֶאֶת :
[יג] לְחַיּוֹ כְּעָרוּגַת הַבֶּשֶׂם
מִגְדָּלוֹת מְרַקְחִים
שְׁפֹתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים
נְטָפוֹת מוֹר עֵבֶר :
[יד] יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב
מִמְּלָאִים בְּתַרְשִׁישׁ
מַעֲיּוֹ עֵשֶׂת שָׁן
מַעֲלַפֶּת סַפִּירִים :
[טו] שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ
מִיִּסְדִּים עַל-אֲדָנֵי-פָז¹²
מִרְאֵהוּ כְּלָבָנוֹן
בְּחוּר כְּאַרְזִים :
[טז] חִכּוֹ מִמְּתַקִּים
וְכֹלֹ מִחֲמַדִּים
זֶה דוֹדִי וְזֶה רַעֲיָ
בָנוֹת יִרוּשָׁלַם :

4.3.3 סבב שני: היכן נמצא הדוד?

4.3.3.1 בנות ירושלים: אנה הלך דודך?

[ו', א] אָנָּה הִלַּךְ דוֹדְךָ

הִיפָּה בְּנִשְׁיִם

אָנָּה פָּנָה דוֹדְךָ

וַיִּבְקֶשְׁנֵנוּ עִמָּךְ :

4.3.3.2 הרעה: הדוד יצא לחפש אחרות

[ב] דוֹדִי גָרַד לְגִנוֹ¹³

לְעֶרְגוֹת הַבֶּשֶׂם

לְרַעוֹת בְּגָנִים

וְלִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים¹⁴ :

[ג] אֲנִי לְדוֹדִי

הקצובות שעלו מן-הרחצה שכלם מתאימות ושכלה
אין בהם: [ג]... כפלח הרמון ריקתך מבעד לצמתך: ...

[ט] לבבתני אחתי כלה לבבתני באחת מעיניך...
¹⁶ רש"י: יפה את רעייתי כשאת רצוייה לי. כך הוא
נדרש בסיפרי (ספ"ד לו).

¹⁷ ראב"ע, פירוש ב', הפעם א', דקדוק: "הרהיבונני -
חזקו ממני, או: הסירו כחי וממלתי; כמו...
"וורהם עמל ואון" (תה"ו ז, י).

זקוביך, מקרא לישראל, עמ' 113: "...דומה שהכוונה
דווקא שהיא מיראת אותו... ולפיכך עדיף לפרש על-
פי הסורית - לרעוד."

¹⁸ יש דמיון למשלי ל"א: "כח) קמו בניה ויאשרוה
בעלה ויהללה: (כט) רבות בנות עשוו חיל ואת עקית
על-כלבנה: (ל) שקר החן והגל הילפי אשה לראת"י"
היא תתהלל: (לא) תנגלה מפרי ידיה ויהללה
בשערים מעשיה:"

¹¹ ראב"ע: "תלתלים - זה על זה, כמו 'על הר גבוה
ותלולי' (יחי' יז, כב)."

עוה"ת: "אפשר שמילה יחידאית זו קרובה למילה
האכדית taltallû, שלפי המשוער משמעה: האבקנים
האצורים בתפוחת של עץ התמר."

¹² ריי"ק: "שוקיו כעמודי שש המיוסדים על אדנים של
פז - שהוא נאה, כך שוקיו נאות, תקועין בכפות רגליו."

¹³ מיהו הגן של הדוד: "ד', [יב] גן נעול אחתי כלה
...[יד] גרד וקרלם קנה וקנמון עם כל-עצי לבונה מר
ואקהלות עם כל-ראשי בשמים: ... [טז] .. יבא דודי
לגנו ויאכל פרי מגדיו:"

¹⁴ מיהו השושנה של הדוד: "ב', [ב] כשושנה בין
החוחים כן רעייתי בין הבנות:"

¹⁵ שיר החתונה: "ד', [א] הנך גפה רעייתי הנך גפה...
שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד: [ב] שניך כעדר

5.2.3 שיר הערצה לאהבת הרעיה

[ז] מה-יפית ומה-נעמת

אהבה בתענוגים :
[ח] זאת קומתך
דמתה לתמר
ושדך לאשכולות :
[ט] אמרתי אעלה בתמר
אחזה בסנסנו
ויהיו-נא שדך כאשכולות הגפן
ורח אפך פתפוחים :
[י] וחפך פיין הטוב

5.3 הרעיה מתפייסת עם הדוד

5.3.1 הרעיה משלימה את שיר הדוד

הולך לדודי למישרים
דובב שפתי ישנים :

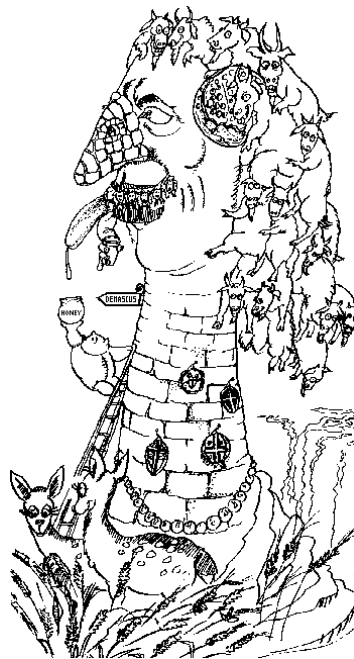
5.3.2 הרעיה משתכנעת באהבת הדוד

[יא] אני לדודי
ועלי תשוקתו :

6 חידושה של האהבה

6.1 הרעיה קוראת ליציאה לשדה

[יב] לכה דודי
גצא השדה
גלינה בכפרים :
[יג] נשכימה לכרמים
נראה אם-פרחה הגפן
פתח הסמדר
הנצו הרמונים
שם אתן את-דדי לך :
[יד] הדודאים נתנו-ריח
ועל-פתחינו כל-מגדים
חדשים גם-ישנים
דודי צפנתי לך :

ברה כחמה אימה כנדגלות :

5.1.3 הדוד מסביר היכן הוא היה

[יא] אל-גנת אגוז רדתי
לראות באבי הנחל
לראות הפרחה הגפן
הנצו הרמונים :

5.1.4 לא ידעתי!¹⁹

[יב] לא ידעתי/ נפשי/
שמתי/ מרפבות עמי נדיב :

5.2 שיר הערצה והתנצלות שני

5.2.1 הדוד ובנות ירושלים מנסים

לשכנע את הרעיה שלא תלך

[א, א'] שובי שובי השולמית
שובי שובי ונחזה-בך
מה-תחזו בשולמית
כמחלת המחנים :

5.2.2 שיר הערצה ליופי הרעיה הרוקדת

[ב] מה-יפו פעמך בנעלים
בת-נדיב

חמוקי ירכיך כמו חלאים
מעשה ידי אמן :

[ג] שררך אגן הסהר
אל-יחסר המזג

בטנד ערמת חטים
סוגה בשושנים :

[ד] שני שדך
כשני עפרים
תאמי צביה :

[ה] צנארך כמגדל השן
עיניך ברכות בחשבון

על-שער בת-רבים
אפך כמגדל הלבנון

צופה פני דמשק²⁰
[ו] ראשך עליך כפרמל²¹

ודלת ראשך כארגמן
מלך/ אסור ברהטים :

²⁰ רש"י : "אפך כמגדל הלבנון – איני יכול לפרשו לשון 'חוטם', לא לענין פשוט ולא לענין דוגמא, כי מה קילוס נוי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל?"

²¹ ראב"ע, פירוש א', הפעם הראשונה, דקדוק : "ככרמל – יש אומרים (ראה רש"י), שהוא הר הכרמל; ואיננו כי אם עין (צבע); וכן בדברי הימים "וכרמל עם ארגמן" (ראה דה"ב ג, יד)."

¹⁹ עסיס, אהבת עולם, עמ' 153–154 : "השיר קשה בעיקר בגלל חוסר הבהירות של פסוק יב, שנחשב לפסוק הקשה והפחות ברור בכל הספר... חוסר הבהירות של הפסוק עשוי להיות תוצאה של תקלה במסירת הטקסט, ואפשר שהוא מכוון ונועד לשקף את תחושות ההתפעמות וההתרגשות של האישה."

7.4 ערכה של האהבה

7.4.1 ערך האהבה עולה על כסף

אם-יתן איש
את-פל-הון ביתו באהבה
בוז ובוזו לו :

7.4.2 אחים שרוצים למכור את אחותם

[ח] אחות לנו קטנה
ושדים אין לה
מה-נעשה לאחתנו
ביום שידבר-בה :
[ט] אם-חומה היא
נבנה עליה טירת כסף
ואם-דלת היא
נצור עליה לוח ארז :

7.4.3 האחות אינה זקוקה להם

[י] אני חומה
ושדי פמגדלות
אז הייתי בעיניו
כמוצאת שלום :

7.4.4 מונוגמיה מול פוליגמיה?

[יא] כרם היה לשלמה
בבעל המון
נתן את-הכרם לנטרים
איש יבא בפריו
אלף כסף: ²²
[יב] פרמי שלי לפני
האלף לך שלמה
ומאתים לנטרים את-פריו :

7.5 עצתה של הרעיה

[יג] היושבת בגנים
חברים מקשיבים לקולך
השמיעני: ²³
[יד] ברח דודי
ודמה-לך לצבי
או לעפר האילים
על הרי בשמים: ²⁴

²⁴ שימו לב לזיקה לשני הקטעים הבאים: " [ב,יד] יונתי בחגוי הסלע... השמיעני את-קולך... [יז] סב דמה-לך דודי לצבי או לעפר האילים על-הרי בטר: " " [ד', ה] שני שדיך פשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים: [ו] עד שפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל-הר המור ואל-גבעת הלבונה: "

6.2 מן השדה אל הבית

[ח', א] מי יתנדף כאח לי
יונק שדי אמי
אמצאך בחוץ אשקף
גם לא-יבזו לי :
[ב] אנהגד אביאך
אל-בית אמי תלמדני
אשקף מינו הרקח
מעסיס רמני :

6.3 הקשר שוקם

[ג] שמאלו תחת ראשי
וימינו תחבקני :
[ד] השבעתי אתכם
בנות ירושלם
מה-תעירו
ומה-תלכרו את-האהבה
עד שתחפץ :

7 מה זאת אהבה?

7.1 הזוג עולה מן המדבר

[ה] מי זאת עלה מן-המדבר
מתרפקת על-דודה
תחת התפוח עוררתך
שמה חבלתך אמד
שמה חבלה ילדתך :

7.2 הבלעדיות של האהבה

[ו] שימני כחותם על-לבך
כחותם על-זרועך

7.3 עוצמתה של האהבה

כי-עזה כמות אהבה
קשה כשאול קנאה
רשפיה רשפי אש
שלהבתיה :
[ז] מים רבים לא יוכלו לכבות את-האהבה
ונהרות לא ישטפוה

²² ישעיהו ה': " (א) אשירה נא לידי שירת דודי לכרמו כרם הנה לידידי [=ידידיה?] בקרו ברשמן: (ב) ויעקוהו ויסקלוהו ויטעלו שרץ ויבן מגדל בתוכו ונס יקב חצב בו ויקו לעשות ענבים ויעש באשים: " ²³ עצה לרעים גם בסוף המחצית הראשונה: " [ה', א] באתי לגני אחתי כלה ... אכלתי גערי עם-דבשי שתייתי ייני עם-חלבי אכלו ועים שתו ושכרו דודים: "